

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ: ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ

Становлення інформаційного суспільства, перспектива суспільства знань є об'єктивними реаліями сучасності. Створення можливостей для розвитку людини, подальша демократизація, забезпечення конкурентоспроможності держави, адекватних названому контексту, вимагають стратегічних і тактичних державних рішень, що втілюються у відповідних нормативно-правових актах.

Конституція як Основний закон є першим з цих документів. Вона покликана закріпити таку систему цінностей, засад суспільного устрою та правовідносин, що, зокрема, сприятимуть адаптації процесів державотворення до актуальних глобальних трендів розвитку цивілізації. Понад те, «Конституція писана значно більшою мірою орієнтується не стільки на традицію, скільки на сучасність, не тільки на відтворення існуючих архетипів політичного керівництва і збереження сталості й спадковості, а й на так зване державне будівництво, тобто здатність до вирішення поточних проблем, пов'язаних з новими тенденціями і навіть на віддалену перспективу, соціально-економічними і політичними ідеалами, яких ще тільки потрібно досягти»¹.

Реалізація права громадян на інформацію, забезпечення вільного доступу до інформації, що становить суспільний інтерес, інформаційна відкритість органів влади є основними умовами функціонування та критеріями стабільності та демократичного розвитку держави. Особлива роль групи інформаційних прав полягає в тому, що вони є зв'язуючою ланкою усієї системи основних прав і свобод. Тільки за умов їх дотримання може йтися про фактичну реалізацію особистих, політичних, соціальних, економічних,

---

¹ Шморгун О.О. Інноваційна стратегія побудови політичної влади в Україні // Феномен інновацій: освіта, суспільство, культура : [монографія] / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, С. В. Пролесів, О. К. Микал [та ін.] ; за ред. В. Г. Кременя / АПН України; Інститут обдарованої дитини. – К. : Педагогічна думка, 2008. – С. 348-349.

екологічних та культурних прав і свобод людини, що особливо підкреслюється в Йоганесбурзьких принципах.

На жаль, Україна не позбавлена проблем у зазначеній сфері. Наприклад, як констатується в поданій ООН 24 жовтня 2012 р. Національній доповіді з огляду прав людини, забезпечення свободи преси потребує не тільки належного правового врегулювання, а й недопущення фактів порушення цього права².

У Доповіді Спеціального доповідача ООН з питань захисту права на свободу думок та їх вільне вираження Франка Ла Ру (3 червня 2011 р.) наголошується на необхідності визнання права вільного доступу до інтернету базовим правом людини, – так само, як і права на життя, свободу віросповідання, вільне пересування тощо. Вже ухвалено низку відповідних декларацій міжнародними організаціями та утвореннями (ООН, ОБСЄ, G8 тощо). У зв'язку з цим Уповноважений Верховної Ради України прав людини вважає за необхідне привернути увагу до проблем забезпечення в Україні права людини на доступ до інформації і свободу вираження думки у світовій мережі інтернет³.

Незважаючи на ратифікацію Україною Конвенції Ради Європи про захист осіб стосовно автоматизованої обробки особистих даних, спрямованої на поширення гарантій прав і основних свобод кожної людини, зокрема права на повагу до особистого життя 1981 р., запровадження відповідної конституційної норми, на книжкових ринках міст України за кілька десятків гривень можна вільно придбати бази персональних даних на громадян, що зберігаються у податкових і правоохоронних органах, і містять інформацію

---

² Национальный доклад, представленный в соответствии с пунктом 5 приложения к резолюции 16/21 Совета по правам человека: Украина / Совет по правам человека Рабочая группа по универсальному периодическому обзору Четырнадцатая сессия. – Женева, 22 октября-5 ноября 2012 года. – 31 с.

³ Нині інтернетом в Україні користується 33% дорослого населення, відтак за показниками “інтегрованості світової комп'ютерної мережі в життя українців” наша країна належить до країн з низьким рівнем. До того ж розвиток інтернет-мережі в Україні відбувається досить нерівномірно: 58,2% загальної кількості користувачів інтернету знаходяться у м.Києві; 7,4 – у Харківській; 5,7 – у Донецькій, по 5,3 – у Львівській та Одеській; 4,3% – у Дніпропетровській областях; 2,2% – в АР Крим; 1,6% – у Луганській області. У більшості регіонів кількість користувачів інтернету не перевищує 1% [Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні / Н. Карпачова. – Київ, 2011. – С.123-124].

про місце проживання, контактні телефони, професійну діяльність, фінансовий і майновий стан, кредитну заборгованість тощо⁴.

Усі перелічені вище факти є свідченням безпосереднього порушення ст. 32 та ст. 34 Конституції України та актуалізують Резолюцію 1549 Парламентської Асамблеї Ради Європи «Функціонування демократичних інституцій в Україні» від 19 квітня 2007 р., яка констатує: **країні бракує гарантій, вбудованих у її демократичні інститути, таких, що сприяли б консолідації новонабутих свобод**⁵ (зокрема свободи слова і ЗМІ).

У цьому контексті наочним є зміст законопроектів про внесення змін до Конституції України, зареєстрованих у Верховній Раді III-VII скликань⁶:

Скликання	Кількість законопроектів, в яких містяться пропозиції щодо			
	змін до Конституції України (разом)	у тому числі		
		прав людини		інформаційних правовідносин
	у цілому	зокрема інформаційних		
VII	3	–	–	–
VI	13	2 (№2722, 4290)	2	–
V	4	–	–	–
IV	14	2 (№2549, 3207-1)	–	–
III	18	2 (№2181, 2339)	–	–

Оновлення Конституції на сьогодні визнається об'єктивною потребою. З метою її задоволення Президент України В. Янукович підтримав ініціативу щодо створення Конституційної Асамблеї⁷.

Аналіз публікацій Конституційної Асамблеї виявив домінування таких тем, як методологічні аспекти оновлення Основного Закону, реформування

⁴ Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні / Н. Карпачова. – Київ, 2010. – С.67-68.

⁵ Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні у 2006 та 2007 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ombudsman.kiev.ua/dopovid_5/d_05_3_2.htm 3.2

⁶ Пошук здійснювався на офіційному порталі Верховної Ради України (<http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2>) за пошуковим запитом: «змін до Конституції».

Деякі законопроекти розглядалися під час двох скликань; ми їх так само включали до загальної кількості відповідних законопроектів, поданих за кожним скликанням.

⁷ Про підтримку ініціативи щодо створення Конституційної Асамблеї: Указ Президента України № 224/2011 від 21 лютого 2011 року// Офіційне представництво Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/13153.html>

місцевого самоврядування та реформа системи правосуддя⁸. Водночас Глава держави неодноразово наголошував, що **«оновлена Конституція України має бути орієнтована на утвердження людини як найвищої цінності суспільства і держави»**⁹. Відтак до проблем, що потребують розв'язання належать посилення конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина, створення ефективного механізму їх системної реалізації відповідно до кращих світових стандартів¹⁰.

У складі Конституційної Асамблеї було, зокрема, створено Комісію з прав, свобод та обов'язків людини і громадянина¹¹, якою станом на кінець травня 2013 року:

а) визначено послідовність роботи над текстом Конституції¹² і механізм напрацювання відповідних пропозицій¹³;

б) заслухано доповіді щодо аналізу розділу II Конституції України на предмет наявності у ньому бланкетних норм¹⁴ та щодо зарубіжного досвіду регламентування прав, свобод і обов'язків людини в конституціях Франції, Чехії, Словаччини, Італії, Німеччини та Російської Федерації¹⁵.

⁸ Конституційна Асамблея : Публікації // Офіційне представництво Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/content/ca_publications.html

⁹ Президент наголошує на важливості співпраці з Венеціанською Комісією на кожному етапі конституційного процесу (05.02.2013) // Офіційне представництво Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/26761.html>

¹⁰ Шемшученко Ю. Виступ на семінарі «Методологічні проблеми оновлення Конституції України» // Конституційна Асамблея [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cau.in.ua/?p=540>

¹¹ Відбулося перше засідання Конституційної Асамблеї // Офіційне представництво Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/24556.html>

¹² «Почнемо з 2-го розділу Конституції, де закріплено основний масив прав і свобод, а потім перейдемо до 3-го розділу. Далі звернемося до заключної частини, в якій закладені механізми, які закріплюють реалізацію прав і свобод, визначають відповідальність за це, а також гарантії в наступних розділах Конституції» [Буткевич В. Кожне положення оновленої Конституції має бути ясно сформульованим і містити чіткі гарантії // Конституційна Асамблея [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cau.in.ua/ua/news/id/kozhne-polozhennja-onovlenoji-konstituciji-maje-buti-jasno-sformulovanim-i-mistiti-chitki-garantiji-butkevich-716/>].

¹³ «... паралельно у двох напрямках: 1) визначення доцільності (достатньої обґрунтованості) внесення змін; 2) визначення концептуальних, сутнісних моментів оновлення прав і свобод» [Права людини в Україні – 2012. Доповідь правозахисних організацій. / За ред. Є. Ю. Захарова. / Українська Гельсінська спілка з прав людини. – Харків: Права людини, 2013. – С.53].

¹⁴ Відбулось чергове засідання Комісії Конституційної Асамблеї з питань прав, свобод та обов'язків людини і громадянина (25 лютого 2013) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cau.in.ua/ua/news/id/vidbulos-cherbove-zasidannja-komisiji-konstitucijnoji-asambleji-z-pitan-prav-svobod-ta-obovjazkiv-ljudini-i-gromadjanina-721/>

¹⁵ Відбулось чергове засідання Комісії Конституційної Асамблеї з питань прав, свобод та обов'язків людини і громадянина (26 березня 2013) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cau.in.ua/ua/news/id/vidbulos-cherbove-zasidannja-komisiji-konstitucijnoji-asambleji-z-pitan-prav-svobod-ta-obovjazkiv-ljudini-i-gromadjanina-740/>

Матеріалів, що безпосередньо стосуються інформаційних прав і свобод, наразі напрацьовано не було.

Статті 31, 32, 34 та 50 Конституції України визначають згадану групу прав, статті 15 і 17 – засадничі положення про заборону цензури та забезпечення інформаційної безпеки як найважливішу функцію держави, справу всього Українського народу. Положенням ст. 32 та ст. 34 також було надано офіційного тлумачення Конституційним Судом (Додаток 1), яке отримало доволі критичну оцінку правозахисних організацій, зокрема, щодо відповідності європейській практиці¹⁶.

Члени Конституційної Асамблеї неодноразово наголошували, що реформування Основного Закону має здійснюватися відповідно до чітко визначених методологічних меж. Щодо вибору способів розв’язання проблем і техніко-юридичного варіанта їх вирішення було запропоновано такий алгоритм¹⁷:

1) здійснюється порівняльний аналіз текстів чинних конституцій країн світу;

2) результати аналізу узагальнюються стосовно тих положень чинної Конституції України, що будуть визначені як проблемні;

3) обирається варіант (варіанти, в тому числі альтернативні) вирішення й техніко-юридичного формулювання щодо кожного з проблемних конституційних положень.

На нашу думку, **окрім врахування тенденції світового конституціоналізму необхідно зважати на вітчизняні спроби розв’язання даних проблем.** За попередні етапи конституційного процесу в Україні вже накопичено:

а) *цілісні проекти Основного Закону*, розроблені Комуністичною партією України, Всеукраїнським об’єднанням «Свобода», Президентом України В. Ющенком (законопроект № 4290), Харківською правозахисною групою,

¹⁶ Права людини в Україні – 2011. Доповідь правозахисних організацій. / За ред. Є.Ю.Захарова. / Українська Гельсінська спілка з прав людини. – Харків: Права людини, 2012. – С.22-25.

¹⁷ Ющик О. Конституція України: загальні питання методології оновлення // Конституційна Асамблея [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cau.in.ua/?p=510>

групою вчених на чолі з В. Шаповалом, Незалежним правовим науковим Центром Української наукової Асоціації (з 2003 року – Інститут правознавства УАН), Громадською радою України, в межах проекту Електронна Демократія¹⁸, об'єднанням EXPERT-INTEL тощо;

б) відповідні пропозиції щодо змін чинної Конституції¹⁹, що визначають як спільну розробку Партії регіонів та Блоку Юлії Тимошенко; надані депутатами Януковичем В.Ф., Лавріновичем О.В., Лукаш О.Л. (законопроект № 2722).

Щодо цілісних проектів Конституції, розроблених під керівництвом В.Шаповала²⁰ та В. Ющенком²¹, та щодо Проекту Закону про внесення змін до Конституції України (№ 2722)²² було отримано висновки Венеціанської Комісії. **Характерною рисою всіх трьох висновків є відсутність коментарів щодо статей, що регулюють правовідносини в інформаційній сфері.** Єдине, що відзначили експерти Комісії у цій сфері, стосувалося провокативного, на їхній погляд, формулювання: «кожний громадянин має право знайомитися в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та інших організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею» (ідентичне ст. 32 чинної Конституції – *А.Б.*), адже воно може причинити довільне

---

¹⁸ Проект «Електронна Демократія» (<http://www.democracy.com.ua/>) було створено як віртуальний парламент, у якому, як і в справжній Верховній Раді, сформовано профільні комітети, фракції, робочі групи, існує «сесійна зала» та регламент роботи. Його ключове завдання – розроблення та експертиза представниками широких кіл громадськості проектів нормативних актів (насамперед проектів законів).

Проект «Електронна Демократія» започаткований навесні 2006 року, з 1-го червня 2007 року його було передано на адміністрування колективу, сформованому Блоком Юлії Тимошенко. У зв'язку з цим було проголошено, що фракція БЮТ враховуватиме пропозиції, надані в межах проекту. В такий спосіб було запропоновано механізм народної участі у законодавчому процесі Верховної Ради України.

¹⁹ Перелічено лише ті проекти, що містили зміни з предмету нашого дослідження.

²⁰ Opinion on the Draft Constitution of Ukraine (prepared by a working group headed by Mr V.M. Shapoval) adopted by the Venice Commission at its 75th Plenary Session (Venice, 13-14 June 2008) : CDL-AD(2008)015 English 16/06/2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD%282008%29015-e.aspx>

²¹ Opinion on the Draft Law of Ukraine amending the Constitution presented by the President of Ukraine adopted by the Venice Commission at its 79th Plenary Session (Venice, 12-13 June 2009) : CDL-AD(2009)024 English 15/06/2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD%282009%29024-e.aspx>

²² Opinion on the Draft Law amending the Constitution of Ukraine presented by People's Deputies Yanukovych, Lavrinyovych, et al. adopted by the Venice Commission at its 78th Plenary Session (Venice, 13-14 March 2009) : CDL-AD(2009)008 English 16/03/2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD%282009%29008-e.aspx>

визначення того, що є державною таємницею. В такий спосіб людина не є ефективно захищеною, до того ж постає проблема визначення інформації про докiлля як «державної таємниці» (CDL-AD(2009)024).

Витяги з названих вище проектiв [змiн] Основного Закону наведено у Додатку 2. Оскiльки **реалiзацiя інформаційних прав i свобод людини є невід’ємно пов’язаною iз загальними аспектами функціонування інформаційної сфери, зокрема наявністю / відсутністю цензури та організацією діяльності ЗМІ** – такі положення залучено до аналізованого масиву статей. Натомість статті, присвячені загальним аспектам гарантій прав людини i громадянина (зокрема право на судовий захист чи положення про те, що Президент України є гарантом прав i свобод людини i громадянина) залишено поза увагою. Розглянуто, відтак, лише положення, що містять конкретні механізми гарантування інформаційних прав i свобод людини, такі, наприклад, як обов’язок органiв державної влади надавати інформацію за запитами громадян.

Комплексна оцінка суспільного бачення конституційного регулювання інформаційних правовiдносин також потребує аналізу вiдповiдних заяв політичних лiдерiв, матерiалiв експертних i публічних обговорень.

Висновки

1. Конституційний процес в Україні розвивається без урахування загальносвітових тенденцій становлення інформаційного суспільства. Законопроекти щодо змiн Конституції, зареєстровані у Верховній Раді України, спрямовані на розв’язання поточних питань політичного розвитку на шкоду iншим аспектам оновлення Конституції.

2. Необхiдність посилення гарантій прав i свобод людини як аргумент на користь конституційних змiн присутня в риториці політичних лiдерiв²³

---

²³ Див., наприклад: Президент наголошує на важливості співпраці з Венеціанською Комісією на кожному етапі конституційного процесу (05.02.2013) // Офіційне представництво Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/26761.html>; Конституційна реформа та консолідована демократія: роль громадянського суспільства, влади та опозиції // Часопис Парламент, 2008. – № 2. – С.16; Під головуванням Президента відбулося перше засідання Національної

(В. Януковича, В. Литвина, В. Ющенко). Водночас цей напрям фактично залишився поза увагою багатьох політичних партій як колективного суб'єкта та громадських організацій (за винятком Харківської правозахисної групи).

3. В обговоренні конституційних змін (навіть в експертному середовищі) питання прав і свобод людини і громадянина поступається місцем темі розподілу повноважень між Президентом, урядом і парламентом.

4. Публічне обговорення питання прав і свобод людини і громадянина зводиться переважно до теми судових гарантій їх захисту, а відтак і судової реформи як такої.

5. Комісією з прав, свобод та обов'язків людини і громадянина Конституційної Асамблеї наразі визначено лише послідовність роботи над текстом Конституції та механізм напрацювання відповідних пропозицій.

6. Пропозиції щодо змістовного наповнення статей Конституції, що регулюють інформаційні права і свободи людини та правовідносини в інформаційній сфері, подаються політичними партіями та структурами громадянського суспільства як правило за умов розробки цілісних проектів Основного Закону.

7. Переважна більшість проектів Основного Закону в частині регулювання інформаційних прав і свобод людини та правовідносин в інформаційній сфері містить положення²⁴ про:

- заборону цензури;
- гарантування таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції;
- недопущення збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди;
- право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею;

- гарантування судового захисту права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї;
- право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань;
- право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір;
- право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення; така інформація ніким не може бути засекречена.

Ці положення є закріпленими чинною Конституцією, що уможлиблює висновок про суспільну підтримку основних напрямів конституційного регулювання інформаційних правовідносин.

7. Практично не користується підтримкою положення про обов'язок забезпечення інформаційної безпеки (міститься у 4 проектах з 15 проаналізованих).

8. Положення проектів Основного Закону, що містять новації, стосуються:

- забезпечення гласності, урахування громадської думки в діяльності органів державної влади (проект КПУ);
- гарантування свободи діяльності засобів масової інформації, недопущення їх монополізації (проекти КПУ, за ред. В. Речицького та інші);
- режим інформації, яка становить таємницю, але не охоплюється поняттям державної таємниці, має визначатися в Законі; текст цього Закону не може тлумачитися як об'єкт таємниці (проект за ред. В. Речицького);
- інформація про особу, що претендує на виборну або іншу публічну посаду, не становить змісту таємниці і може бути оприлюдненою в будь-якому разі (проект за ред. В. Речицького);
- заборона антиукраїнської пропаганди і культивування аморальної і протиправної поведінки, насилля, сексуальних збочень і всього, що суперечить духовності Української нації (проект ВО «Свобода»).

9. Принципово важливим є не тільки визначення прав та свобод людини, а й механізму їх реалізації, зокрема у спосіб встановлення відповідних гарантій захисту, адекватних правових форм і видів відповідальності за їх порушення. Прикладом втілення цього підходу є такі положення:

1) право на доступ до офіційних документів та іншої інформації про діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, інших суб'єктів владних повноважень. Здійснення цього права передбачає можливість подання інформаційного запиту або одержання інформації в інший спосіб – на вибір запитувача;

обов'язок органів державної влади і місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, інших суб'єктів владних повноважень надавати належні їм відомості за інформаційними запитами, регулярно оприлюднювати інформацію про свою діяльність (проект за ред. В. Речицького).

2) право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом термін (проекти КПУ, за ред. В. Шаповала та інші).

10. Найповнішими та збалансованими в частині регулювання інформаційних прав і свобод людини та праввідносин в інформаційній сфері є проекти Конституції України, розроблені Комуністичною Партією України та Харківською правозахисною групою (за редакцією В. Речицького).

Рекомендації

1. Модернізація статей Конституції України, що регулюють інформаційні права і свободи та інформаційні праввідносини, є актуальною та доцільною, оскільки чинний Основний Закон містить коло відповідних положень адекватне періоду ухвалення. З того часу відбулися суттєві зміни, а саме: стрімкий розвиток інформаційної сфери, еволюція

інституту прав людини як теоретичній, так і практичній площині, зокрема поява нових міжнародних актів (декларацій щодо права вільного доступу до інтернету, Хартії основних прав Європейського Союзу та ін.)

2. Конституція має не лише закріплювати ті відносини, що реально склалися у суспільстві, а й як Основний Закон бути проактивною – спрямованою на майбутнє і на очікувані зміни. Вектор розбудови інформаційного суспільства, так само як і необхідність подальшого утвердження демократії вимагають розвитку інформаційних прав та свобод та посилення їх забезпечення у спосіб надання гарантій вже закріпленим правам та свободам.

3. У роботі Комісії з прав, свобод та обов'язків людини і громадянина Конституційної Асамблеї можуть бути використані проекти Основного Закону, розроблені політичними партіями та структурами громадянського суспільства. Перевагами опрацювання цієї групи текстів (порівняно з текстами конституцій розвинених країн світу) є:

- адаптованість положень до українських реалій;
- можливість прогнозування підтримки / заперечення тих чи інших положень.

Відділ досліджень інформаційного суспільства
та інформаційних стратегій

(А.В. Баровська)

Регулювання інформаційних правовідносин в Конституції України²⁵

Стаття	Витяг
15	Цензура заборонена.
17	Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.
31	Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинові чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.
32	<p><i>Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини²⁶.</i></p> <p>Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.</p> <p>Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації.</p>
34	Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

²⁵ Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

²⁶ Курсивом виділено положення, щодо яких Конституційний Суд надав роз'яснення. Частина другу статті 32, частину другу та третю статті 34 слід розуміти так:

- інформацією про особисте та сімейне життя особи є будь-які відомості та/або дані про відносини немайнового та майнового характеру, обставини, події, стосунки тощо, пов'язані з особою та членами її сім'ї, за винятком передбаченої законами інформації, що стосується здійснення особою, яка займає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень. Така інформація про особу є конфіденційною;

- збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами є втручанням в її особисте та сімейне життя. Таке втручання допускається винятково у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [Рішення Конституційного Суду України № 2-рп/2012 від 20.01.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12/para51#n51>].

	<p><i>Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.</i></p> <p><i>Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.</i></p>
50	<p>Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.</p>

**Витяги з проектів [змін до] Конституції України
щодо регулювання інформаційних правовідносин**

1. Пропозиції суб'єктів політичного процесу

<p>Про проект нової Конституції України : Постанова Верховної Ради України № 2525-ХІІ від 1 липня 1992 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2525-12</p>	
<p align="center">Розділ І Загальні засади конституційного ладу</p>	<p>Стаття 6. <...> Жодна ідеологія не повинна обмежувати свободу переконань, поглядів, думок і не може визнаватись офіційною державною ідеологією.</p>
<p align="center">Розділ ІІ Права і свободи людини і громадянина</p>	<p>Глава 1. Загальні положення</p> <p>Стаття 14. Конституційні права і свободи особи ніким не можуть бути скасовані.</p> <p>Здійснення конституційних прав і свобод особи може бути обмежене лише в інтересах захисту прав і свобод інших осіб, збереження загального добробуту, охорони державної або громадської безпеки, здоров'я і моралі. Такі обмеження встановлюються лише законом, мають бути мінімальними і відповідати засадам демократичної держави.</p> <p>Здійснення прав і свобод, які закріплені в статтях 24, 25, 26, 29, 32, 36, 37, 38, 41, 42, 45 цієї Конституції, може бути тимчасово обмежене лише у випадках введення воєнного або надзвичайного стану на той термін і в тій мірі, які обумовлюються гостротою відповідного стану.</p>
	<p>Глава 3. Громадянські і політичні права</p> <p>Стаття 25. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть допускатися за рішенням суду для запобігання злочинів чи з'ясування істини в ході розслідування і розгляду кримінальних справ на підставах та в порядку, передбачених законом.</p>
	<p>Стаття 27. Ніхто не може зазнавати свавільного втручання у його особисте і сімейне життя.</p> <p>Не допускається збирання, зберігання, використання і поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди. Винятки можуть допускатися за попереднім рішенням суду у випадках і в порядку, передбачених законом.</p> <p>Кожному гарантується судовий захист права спростовувати невірогідну інформацію, яка завдає шкоди його інтересам і гідності, а також вимагати відшкодування матеріальної і моральної шкоди, спричиненої обнародуванням або використанням такої інформації.</p>
	<p>Стаття 29. Кожному гарантується свобода слова і вільне виявлення в будь-якій формі своїх поглядів і переконань.</p> <p>Кожний має право вільно і незалежно від державних кордонів шукати, одержувати, фіксувати, зберігати, використовувати і поширювати будь-яку інформацію усно, письмово чи за</p>

	<p>допомогою друку або іншими способами на свій вибір.</p> <p>Обмеження цього права визначається лише в законі з метою охорони особистої, сімейної, професійної, комерційної або державної таємниці, забезпечення державної і громадської безпеки, територіальної цілісності, поважання моралі, захисту прав і свобод інших осіб.</p> <p>Стаття 30. Кожний громадянин має право у порядку, визначеному в законі, знайомитися з відомостями про нього, а також з офіційними документами, які зберігаються в державних органах і установах, органах місцевого і регіонального самоврядування.</p> <p>Це право може бути обмежене законом з метою охорони державної та комерційної таємниці.</p>
<p>Розділ III Громадянське суспільство і держава</p>	<p>Глава 14. Свобода інформації</p> <p>Стаття 99. В Україні гарантується свобода інформації.</p> <p>Засоби інформації повинні правдиво висвітлювати події і справедливо відображати різноманітність поглядів на них.</p> <p>Засоби інформації не піддаються цензурі.</p>
	<p>Стаття 100. Право на заснування засобів інформації належить фізичним і юридичним особам.</p> <p>Не допускається монополізація будь-якого виду засобів інформації.</p>
	<p>Стаття 101. Засоби інформації мають право на одержання інформації від державних органів, об'єднань громадян, органів місцевого і регіонального самоврядування, підприємств, установ й організацій, посадових осіб, а також вірогідних даних про їхню діяльність.</p>
	<p>Стаття 102. Чинити заборону або перешкоди з боку державних органів, підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян, органів місцевого і регіонального самоврядування, їхніх службових осіб законній професійній діяльності журналістів або інші форми тиску на них забороняється.</p>
	<p>Стаття 103. Забороняється використання засобів масової інформації для розголошення відомостей, що становлять державну чи іншу таємницю, яка охороняється законом, для закликів до повалення конституційного ладу чи захоплення влади, до порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі, зазіхання на права і свободи людини та мораль.</p>
<p>Конституція України (нова редакція): проект / документ підготовлений Комуністичною Партією України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cet.com.ua/duma/progects/kpu.htm</p>	
<p>Розділ I Основи конституційного ладу</p>	<p>Стаття 19. В Україні гарантується політична, економічна та ідеологічна багатоманітність. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова. <...></p> <p>Стаття 20. Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. <...></p>

	<p>Стаття 24. Відповідно до засад правової держави у діяльності органів державної влади в Україні забезпечуються:</p> <p><...></p> <p>гласність, урахування громадської думки;</p> <p><...></p>
<p>Розділ II Права, свободи та обов'язки людини і громадянина</p>	<p>Стаття 36. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.</p>
	<p>Стаття 37. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.</p> <p>Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.</p> <p>Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.</p> <p>Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації.</p>
	<p>Стаття 39. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.</p> <p>Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.</p> <p>Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.</p> <p>Ніхто не може піддаватися переслідуванням за свої переконання.</p> <p>Стаття 40. В Україні, відповідно до засад гласності, забезпечуються свобода діяльності засобів масової інформації, врахування громадської думки. Монополізація засобів масової інформації державними органами, громадськими об'єднаннями, політичними партіями, групами чи окремими особами, а також використання засобів масової інформації в антиконституційних цілях не допускаються.</p> <p>Державні засоби інформації є незалежними від політичних</p>

	<p>партій і громадських організацій. Цензура заборонена. Порядок заснування засобів масової інформації, їхні права, обов'язки і відповідальність встановлюються законом.</p> <p>Стаття 41. Громадяни України мають право на одержання від державних органів, громадських об'єднань і посадових осіб та поширення достовірної інформації про стан справ у всіх сферах державного, економічного, суспільного і міжнародного життя, про екологічний стан, а також з питань, що стосуються прав, законних інтересів та обов'язків громадян. Не допускається поширення інформації, яка містить державну таємницю, що охороняється законом.</p> <p>Громадянам гарантується право спростовувати оприлюднену неправдиву інформацію, що завдає шкоди їхнім інтересам чи принижує гідність, а також вимагати відшкодування моральних і матеріальних збитків, завданих такою інформацією.</p> <p>Відповідальність за перешкоджання реалізації права громадянина на інформацію встановлюється законом.</p> <p>Стаття 48. Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.</p> <p>Переслідування за критику карається законом.</p> <p>Стаття 58. <...> Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.</p> <p>Стаття 75. Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.</p> <p>В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 4, 28, 30, 33, 34, 35, 49, 56, 58, 60, 61, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75 цієї Конституції.</p>
<p>Партія регіонів оприлюднила проект змін до Конституції України / Партія регіонів України : офіційний інформаційний сервер. – 02.07.2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.partyofregions.org.ua/feedback/426e388594d61/42a990279e62a/</p> <p>Документ було подано у вигляді законопроекту до Верховної Ради України.</p> <p>Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо вдосконалення механізму функціонування державної влади) №2722 від 08.07.2008 р. / Янукович В.Ф., Лавринович О.В., Лукаш О.Л. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=32942</p>	<p>В документі змін щодо регулювання інформаційної сфери, закріпленого ст. 15, 31 та 32, не передбачено. Стаття 34 доповнена пунктом, що підкреслений.</p>
<p>Розділ І. Загальні засади</p>	<p>Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.</p>

	<p><u>Ніхто не може бути підданий переслідуванню за свої переконання.</u></p> <p>Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.</p> <p>Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.</p>
<p>Проект Конституції України Партії регіонів та Блоку Юлії Тимошенко // Дзеркало тижня. – 06.06.2009. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dt.ua/POLITICS/taemne_stae_yavnim_proekt_konstitutsiyi_vid_byut_i_pr-57061.html</p>	
<p>Розділ II Права, свободи та обов'язки людини і громадянина</p>	<p>Доповнити статтю 32 новою частиною п'ятою такого змісту: «Засоби масової інформації, органи державної влади та місцевого самоврядування зобов'язані публічно спростовувати недостовірну інформацію за рішенням суду в такий самий спосіб, у який вона була поширена».</p>
	<p>Доповнити Конституцію новою статтею 34-1 такого змісту: «Стаття 34-1. Держава зобов'язана забезпечити діяльність суспільного телебачення та радіомовлення та гарантує свободу діяльності засобів масової інформації. Монополізація засобів масової інформації органами державної влади, об'єднаннями громадян. окремими особами, використання засобів масової інформації для дезінформації суспільства та в антиконституційних цілях не допускається та карається згідно з законом. Засоби масової Інформації, які поширюють таку інформацію, за рішенням суду позбавляються ліцензії (дозволу, свідоцтва) без права поновлення».</p>
	<p>Доповнити Конституцію новою статтею 34-2 такого змісту: «Стаття 34-2. Громадяни мають право на отримання від органів державної влади та посадових осіб достовірної інформації про стан справ у всіх сферах державного, економічного, суспільного і міжнародного життя, а також з питань, що стосуються законних інтересів та прав громадян. Відповідальність за обмеження прав громадян на інформацію встановлюється законом».</p>
	<p>Викласти статтю 40 у такій редакції: «Стаття 40. Кожен має право направляти звернення або безпосередньо звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, які зобов'язані вжити у межах своїх повноважень усі можливі заходи для розгляду звернення та дати обґрунтовану відповідь по його суті у встановлений законом строк. Посадові і службові особи, що обмежують право на звернення, несуть відповідальність відповідно до закону».</p>

<p>Народна Конституція. Проект Конституції Президента України Віктора Ющенко</p> <p>Документ було подано у вигляді законопроекту до Верховної Ради України.</p> <p>Про внесення змін до Конституції України №4290 від 31.03.2009 р. / В. А. Ющенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=34882</p>	
<p>Розділ I Засади конституційного ладу</p>	<p>Стаття 17 Держава сприяє утвердженню та розвитку громадянського суспільства. Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної, ідеологічної та культурної багатоманітності. Жодна ідеологія не може бути визнана державою як обов'язкова. Цензура заборонена. Держава сприяє розвитку діалогу між соціальними партнерами.</p>
<p>Розділ II Права, свободи та обов'язки людини і громадянина</p>	<p>Стаття 36 Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної, електронної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинові чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.</p> <p>Стаття 37 Кожному гарантується невтручання в його приватне життя. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я населення та захисту прав і свобод людини. Кожний громадянин має право знайомитися в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та інших організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею. Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації.</p> <p>Стаття 39 Кожен має право на свободу слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я і моральності населення, захисту</p>

	<p>репутації чи прав і свобод інших людей, запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і неупередженості суду.</p> <p>Стаття 55 Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів, житла і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація є відкритою.</p>
<p>Національна Конституція : проект / документ підготовлений ВО «Свобода» під ред. О.Тягнибока [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cet.com.ua/duma/progects/tiagnibok.htm</p>	
<p>Розділ 1 Права Української нації та обов'язки Української Держави</p>	<p>Стаття 2. Основою українського державотворення є Національна Ідея - ідея повновладдя української (титульної) нації на українських землях. <...></p> <p>Стаття 4. <...> Українська Держава зобов'язана забезпечувати реальний суверенітет Української нації через повернення ядерного статусу, досягнення повної енергетичної та інформаційної незалежності України.</p> <p>Стаття 17. <...> Комуністична ідеологія в Україні заборонена. Заборонено будь-яку антиукраїнську діяльність, а також створення антиукраїнських партій, організацій та рухів.</p> <p>Стаття 18. Інформаційний простір є надбанням Української нації і належить до сфери національної безпеки. Українська Держава зобов'язана охороняти національний інформаційний простір та виділяти достатні кошти на його розвиток і функціонування. Цензура в Україні заборонена. Кожен може вільно висловлюватись, писати, друкувати за умови особистої відповідальності за зловживання такою свободою відповідно до норм Українського права. Громадяни мають право на отримання інформації. Заборонено антиукраїнську пропаганду і культивування аморальної і протиправної поведінки, насилля, сексуальних збочень і всього, що суперечить духовності Української нації.</p>
<p>Розділ II Права, свободи та обов'язки людини і громадянина</p>	<p>Стаття 44. Права і свободи людини і громадянина можуть обмежуватись у разі запровадження в Україні воєнного або надзвичайного стану протягом конкретно визначеного терміну.</p>

2. Пропозиції громадянського суспільства

<p>DRAFT CONSTITUTION OF UKRAINE / Document prepared by the Work Group consisting of: V. B. Averianov, M.I. Koziubra, A.V. Korneyev, R.M. Mykheyenko, and V.M. Shapoval (work group leader) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL%282008%29046-e.aspx</p>	
Chapter I General principles	<p>Article 17. The State strives to serve the civil society. Social life in Ukraine is based on the principles of political, economic and ideological diversity. No ideology shall be recognised by the State as mandatory. Censorship is prohibited.</p>
Chapter II Human and citizens' rights, freedoms and duties	<p>Article 35. Everyone is guaranteed privacy of mail, telephone conversations, telegraph, electronic and other correspondence. Exceptions shall be established only by a court in instances envisaged by law, for the purpose of preventing crime or ascertaining the truth in investigation of a criminal case, provided that information cannot be obtained otherwise.</p>
	<p>Article 36. No one shall be subjected to interference in his or her personal and family life, other than in instances provided for by the Constitution of Ukraine. The collection, storage, use and dissemination of confidential information about a person without his or her consent shall not be permitted, other than in instances provided for by the law and only in the interests of national security, public order, protection of public health and human rights. Every citizen has the right to examine information about himself or herself available at state authorities and local government authorities, companies, institutions and other organisations, unless it is a state secret or other secret protected by law. Everyone is guaranteed judicial protection of the right to rectify incorrect information about himself or herself and members of his or her family, and of the right to demand that any type of information be expunged.</p>
	<p>Article 38. Everyone is guaranteed the right to freedom of speech, and to the free expression of his or her views and beliefs. Everyone has the right to freely collect, store, use and disseminate information by oral, written or other means of his or her choice. This right shall not preclude the State from making a requirement to license the activity of radio or television broadcasting or cinematographic companies. The exercise of these rights may be restricted by law in the interests of national security, territorial indivisibility or public order, for the purpose of preventing disturbances or crimes, protecting public health, the reputation or rights and freedoms of others, preventing the disclosure of confidential information, or supporting the authority and impartiality of the court.</p>
	<p>Article 44. Everyone has the right to apply to state authorities, local government authorities, and officials, and to receive a substantiated reply within the period of time established by law.</p>

	<p>Article 53. Everyone is guaranteed the right of free access to information about the environmental situation, the quality of food, dwelling place and consumer goods, and the right to disseminate such information. No one shall make such information secret.</p>
	<p>Article 67. Constitutional human and citizens' rights and freedoms shall not be restricted, other than in instances provided for by the Constitution of Ukraine. These restrictions shall be proportional to the purpose prescribed by law and necessary in a democratic society.</p> <p>Under conditions of martial law or a state of emergency, specific restrictions on rights and freedoms may be established with a prescribed period of effect of such restrictions. The rights and freedoms described in Articles 28, 29, 27, 31, 32, 33, 44, 54, 55, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65 and 66 of the Constitution of Ukraine shall not be restricted.</p>
<p>Конституція України : проект / документ підготовлений Харківською правозахисною групою [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cet.com.ua/duma/projects/hpg.htm</p>	
<p>Глава І. Засади суспільного розвою</p>	<p>–</p>
<p>Глава ІІ. Гарантії свободи</p>	<p>Стаття 20. Пріоритетами приватної свободи особи визнаються: <...> ж) право на беззастережне одержання інформації про себе; <...></p> <p>Стаття 21. Свобода слова не може бути скасованою або обмеженою в Україні ні Законом, ні персонально уособленою владою.</p>
<p>Глава ІІІ. Громадянське суспільство</p>	<p>Стаття 52. Збереження державної таємниці є прерогативою посадових осіб. Приватні особи не несуть відповідальності за розголошення державної таємниці в жодному випадку.</p> <p>Поширення інформації в суспільстві є вільним, цензура забороняється. Оприлюднення достовірної інформації, яка компрометує Українську державу, її посадових осіб в очах громадськості не може бути підставою для притягнення до відповідальності в жодному випадку.</p> <p>Стаття 53. Монополія Української держави на будь-які засоби масової інформації є неприпустимою.</p> <p>Стаття 54. Режим інформації, яка становить таємницю, але не охоплюється поняттям державної таємниці, має визначатися в Законі. Текст цього Закону не може тлумачитися як об'єкт таємниці.</p> <p>Стаття 55. Режим секретності на будь-яку інформацію не може поширюватись на термін, що перевищує 30 років.</p> <p>Стаття 56. Інформація про особу, що претендує на виборну або іншу публічну посаду, не становить змісту таємниці і може бути оприлюдненою в будь-якому випадку.</p>
<p>Глава V. Екологічна безпека</p>	<p>Стаття 64. Будь-яка інформація про стан екологічної загрози населенню не може бути предметом державної або іншої передбаченої Законом таємниці.</p>

<p>Глава XIII. Надзвичайний стан</p>	<p>Стаття 159. Надзвичайний стан не створює підстав для надання жодних дискреційних повноважень. Повноваження посадових осіб в умовах надзвичайного стану визначаються Законом, а у виключних випадках – Указом. Режим Надзвичайного стану не може бути підставою для обмежень свободи слова та інформації.</p>
<p>Речицький В.В. Проект Конституції України – 2012. / Харківська правозахисна група. – Харків: Права людини, 2012. – 168 с.</p>	
<p>Розділ I. Загальні засади</p>	<p>Стаття 14. Свобода вираження поглядів (свобода слова) є передумовою будь-якої політики і права. Вона не підлягає скасуванню або обмеженню референдумом чи Національними Зборами України. Будь-яка цензура заборонена.</p>
<p>Розділ III. Права, основоположні свободи, обов'язки</p>	<p>Стаття 27. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної, електронної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом і за умови, що вони є необхідними в демократичному суспільстві з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.</p> <p>Стаття 28. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Кожен має право на захист персональних даних (відомостей про себе). Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення персональних даних без згоди особи, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, захисту прав і свобод інших осіб. Персональні дані можуть використовуватися лише для цілей, визначених законом. Кожен має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, інших установах і організаціях всіх форм власності з відомостями про себе. Кожному гарантується право спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та право вимагати вилучення такої інформації, а також право на відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням недостовірної інформації про особу.</p> <p>Стаття 31. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від державних кордонів. Ця стаття не перешкоджає державі впроваджувати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних та кінематографічних підприємств. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким</p>

	<p>формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, які передбачені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню інформації з обмеженим доступом або для підтримання безсторонності суду.</p> <p>Здійснення свободи вираження поглядів в літературі, мистецтві та наукових дослідженнях є вільним від будь-яких обмежень.</p> <p>Свобода та плюралізм засобів масової інформації гарантуються.</p> <p>Стаття 32. Кожен має право на доступ до офіційних документів та іншої інформації про діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, інших суб'єктів владних повноважень. Здійснення цього права передбачає можливість подання інформаційного запиту або одержання інформації в інший спосіб – на вибір запитувача.</p> <p>Органи державної влади і місцевого самоврядування, їх посадові і службові особи, інші суб'єкти владних повноважень зобов'язані надавати належні їм відомості за інформаційними запитами, регулярно оприлюднювати інформацію про свою діяльність.</p> <p>Здійснення цього права, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, які передбачені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню інформації з обмеженим доступом або для підтримання безсторонності суду за умови, якщо шкода від оприлюднення запитуваної інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні.</p> <p>Стаття 47. <...> Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Ця інформація ніким не може бути засекречена.</p> <p>Стаття 61. Здійснення конституційних прав людини і основоположних свобод, за винятком випадків, передбачених цією Конституцією, не підлягає обмеженням.</p> <p>В умовах воєнного чи надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження щодо здійснення прав людини і основоположних свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не підлягає обмеженню здійснення прав людини і основоположних свобод, передбачених статтями 17, 19, 20, 21, частинами 1, 2, 3, 4 статті 23, статтями 24, 25, 32, 38, 45, 48, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60 цієї Конституції.</p>
Розділ IV. Громадянське суспільство	<p>Стаття 69. Збереження державної або іншої захищеної законом таємниці є прерогативою спеціально уповноважених на це осіб. Інші особи не підлягають відповідальності за розголошення державної або іншої захищеної законом таємниці.</p>

	<p>Всі види інформації з обмеженим доступом визначаються законом.</p> <p>Режим секретності на інформацію з обмеженим доступом може тривати не довше ніж тридцять років.</p> <p>Протиправна, протизаконна діяльність Української держави, її органів і посадових осіб, а також органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, інших суб'єктів владних повноважень не може бути предметом державної або іншої захищеної законом таємниці.</p> <p>Інформація про особу, яка висувається, обирається або є обраною на державну або іншу публічну за своїми функціями посаду вважається соціально значущою й підлягає наданню за інформаційними запитами.</p> <p>Стаття 70. Будь-яка монополія на володіння засобами масової інформації та телекомунікації є неприпустимою.</p>
<p>Конституція України : проект / документ підготовлений в межах проекту Електронна Демократія під ред. Д. Таврова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cet.com.ua/duma/progects/tavrov.htm</p>	
<p>Розділ I Загальні засади</p>	<p>Стаття 15. Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності.</p> <p>Жодна ідеологія не може визнаватися Державою як обов'язкова.</p> <p>Цензура заборонена.</p> <p>Держава гарантує право на вільне висловлення своєї думки у формах та у спосіб, що не завдають шкоди та не заважають реалізації прав та свобод інших громадян.</p>
<p>Розділ II Права, свободи та обов'язки людини і громадянина</p>	<p>Стаття 31. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише Судом у випадках, передбачених Законами України «Про поліцію України» та «Про Президента та Уряд України», з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими засобами одержати інформацію неможливо.</p> <p>Стаття 32. <...></p> <p>Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених Законами України «Про поліцію України» та «Про національну безпеку України», і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.</p> <p>Кожний громадянин має право знайомитися в органах Державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе.</p> <p>Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації.</p> <p>Стаття 34. Кожен має право вільно збирати, зберігати,</p>

	<p>використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір, за винятком випадків, передбачених Конституцією України.</p> <p>Здійснення цих прав може бути обмежене Законом України «Про національну безпеку України» в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.</p> <p>Стаття 37. Утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності Держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення Державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються. <...></p> <p>Стаття 50. <...></p> <p>Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.</p> <p>Стаття 64. Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.</p> <p>В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції.</p>
<p>Конституція Української республіки : проект / документ підготовлений в межах проекту Електронна Демократія під ред. JUAN [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cet.com.ua/duma/progets/juan.htm</p>	
<p>Розділ XII Основні права і свободи людини і громадянина</p>	<p>Стаття 91. Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання і свободу сповідувати свою релігію або переконання як одноособово, так і разом з іншими, прилюдним або приватним порядком в ученні, богослужінні і виконанні релігійних та ритуальних обрядів.</p> <p>Стаття 92. Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх вираження; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами.</p>
<p>Малишко М. Конституція Української Народної Республіки (України – Україні – Русинії). Альтернативний варіант // Історія вчень про державу і право : хрестоматія. У 4 ч. Ч. 4. Сучасна альтернативна політико-правова думка. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011.</p>	

– С.12-37.	
Розділ I. Права і свободи народу та гарантії їх забезпечення Глава 1. Основні права та свободи	<p>Стаття 13. <...> Кожному гарантується свобода слова й думки, свобода совісті та релігії, свобода розповсюдження інформації.</p> <p>Кожному гарантується недоторканність його особистого життя, житла, садиби та інших володінь, таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.</p>
	<p>Стаття 14. <...> Українські громадяни мають право на петиції, звернення до державних органів і посадових осіб.</p>
Глава 4. Суспільний устрій	<p>Стаття 34. Суспільний устрій в УНР (Україні) ґрунтується на засадах економічної, політичної та ідеологічної багатоманітності. <...></p> <p>Жодна ідеологія не може визнаватися державною, не повинна обмежувати чи зневажати права та свободи, погляди та переконання інших осіб.</p>
<p>Конституція України : проект (статут держави-корпорації з обслуговування населення) / документ підготовлений Громадською радою України під ред. В.М. Халецького [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cet.com.ua/duma/projects/chalecki.htm</p>	
Розділ I Загальні положення	<p>Стаття 11. Суспільне життя і державна ідеологія</p> <p>Суспільне життя в Україні базується на різноманітні людських інтересів, фахових навичок та звичаєвих територіальних традиціях.</p> <p>Патріотизм визнається єдиною державною офіційною та обов'язковою ідеологією. Не забороняється існування в суспільному житті інших неофіційних ідеологічних напрямів, які не суперечать єдиному визнаному державою. <...></p>
Розділ III Людина і громадянин	<p>Стаття 21. Свобода людини та її недоторканність</p> <p><...></p> <p>Конституційно гарантується людині таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та електронної кореспонденції, лише за винятком, встановленим судом. Конституційно не допускається втручання в особисте і сімейне життя людини, збирання, зберігання, використання і поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди і відповідного рішення суду.</p> <p>Кожна людина має право на ознайомлення з відомостями про себе, які не є державною таємницею, на судовий захист і спростування недостовірної інформації про себе і членів своєї родини з відшкодуванням завданої матеріальної та моральної шкоди.</p>
	<p>Стаття 22. Свобода слова і віросповідання людини</p> <p>Людина вільна в думках і словах, у вираженні своїх поглядів і переконань, якщо вони безпідставно не паплюжать Україну, її громадян та їх громади, що обмежується за відповідним рішенням суду.</p> <p>Людина вільна в своєму світогляді та віросповіданні або їх відсутності, що теж винятково обмежується за відповідним конкретним рішенням суду в разі захисту прав і свобод інших</p>

	людей та держави. <...>
	Стаття 23. Звернення до держави і обґрунтована відповідь Кожна людина особисто або за дорученням має право звертатись до державних органів та їх посадових осіб, і в не більш ніж місячний термін обов'язково отримувати обґрунтовану відповідь від них.
	Стаття 33. Конституційні права і свободи людини і громадянина Конституційні права і свободи людини і громадянина не обмежуються за винятком оголошення військового або надзвичайного стану в державі та випадків передбачених самою Конституцією України. Не обмежуються права і свободи передбаченні статтями 19, 20, 21, 23, 26, 27, 28, 29 цієї Конституції.
Конституція України : проект (на основі СОД-алгоритму демократичної держави) / документ підготовлений об'єднанням EXPERT-INTEL під ред. Ю.С.Ворони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cet.com.ua/duma/progects/vorona.htm	
1. Держава та народовладдя 1.1. Основні положення	1.1.16. (15) Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. 1.1.16.1. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова. 1.1.16.2. Цензура заборонена.
1.2. Права свободи та обов'язки людини і громадянина	1.2.12. (31) Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. 1.2.12.1. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. <...> 1.2.13.1. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. 1.2.13.2. Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею. 1.2.13.3. Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації. 1.2.15. (34) Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. 1.2.15.1. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. 1.2.15.2. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в

	<p>інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.</p> <p>1.2.21. (40) Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.</p> <p>1.2.31.1. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.</p> <p>1.2.45.1. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції.</p>
<p>Конституція України : проект / документ запропонований учасниками обговорень конституційних ініціатив у Броварському районі // Конституційні ініціативи Президента України В.Ющенка: аналіз другого етапу публічних консультацій : метод.-аналіт. матеріали / авт. кол. : В. Т. Нанівська та ін. – К. : НАДУ, 2008. – С.93-136</p>	
<p>Розділ I Загальні засади</p>	<p>Стаття 15. Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова. Цензура заборонена.</p> <p>Стаття 17. Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.</p>
<p>Розділ II Права, свободи та обов'язки людини і громадянина</p>	<p>Стаття 31. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.</p> <p>Стаття 32. <...> Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею. Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права</p>

	<p>вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації.</p>
	<p>Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.</p> <p>Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.</p> <p>Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.</p>
	<p>Стаття 50. <...></p> <p>Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.</p>
	<p>Стаття 64. Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.</p> <p>В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції.</p>